

UMĚLECKÝ MĚSÍČNÍK

Časopis Skupiny Výtvarných Umělců.

Řídí Pavel Janák a Fr. Langer s redakčním kruhem:
Emil Filla, František Kysela, V. V. Štech, V. Štěpán.

Redakce a administrace Uměleckého Měsíčníku a kancelář Skupiny Výtvarných Umělců v Praze I., Františkovo nábřeží 20, II. patro, denně od 9–1, 3–7 hod.

Roční předplatné 12 K, do ciziny 15 K, jednotlivá čísla 1 K 70 h. Účet Záložního a Úvěrního Ústavu v Hradci Král., filiálka v Praze.

Revue mensuelle des arts, organe de Skupina Výtvarných Umělců (Groupe des artistes), Prague.

Rédaction et administration: Prague I., Františkovo nábřeží 20.

Directeurs en chef: Pavel Janák et František Langer.
Rédacteurs: Emil Filla, František Kysela, V. V. Štech, V. Štěpán.

Abonnement frs. 15.— pour an; un numéro fr. 1'80.

Za náklad a vydávání odpovídá zodpovědný redaktor Pavel Janák, Praha 51-I. — Reprodukce grafického ústavu Jana Štence, Praha I., Salvatorská čis. 8. — Tiskem „Grafie“, dělnické knihtiskárny v Praze II., Myslíkova ulice 1959.

GRAFICKÝ ZÁVOD REPRODUKČNÍ

JAN ŠTENC

PRAHA I., SALVATORSKÁ 8. TEL. 1800.

REPRODUKCE jedno- i vícebarevné pro díla umělecká, vědecká a časopisy. FOTOGRAFIE obrazů, plastik, architektur, interiérů, kreseb, předmětů um.-prům. a jiných v dokonalém provedení.

HELIOGRAVURA. TISK LEPTŮ.

Středisko umělců **KAVÁRNA „ORIENT“** Praha I., Celetná
Večer koncert Orientálská vinárna Zvláštní herny

Text:

Jan Thon: Slzy	207
Fráňa Šrámek: Dívka	208
René Arcos: Večer	208
Rudoif Procházka: O podstatné proměně du- chové povahy naší doby	212
Zdeněk Kratochvíl: Aleš český a monumentální	220

Kronika:

Der jüngste Tag	223
Giovanni Papini: Un uomo finito	224
Obraz německého uměleckého průmyslu	225

Vyobrazení:

Pablo Picasso: Hlava ženy	199, 200
Umění exotické: Hlava, Madagaskar	201
Sošky, ostrovy Velikonoční, Sudan	223
H. Obrist: Architektury	202, 203, 217, 226
Paul Cézanne: Ulice	204
Ovoce	205
Hoch	206
Ardengo Soffici: Zátěží, dřevoryt	207
Mikuláš Aleš: Kresby	218, 219
Záhloví	220

Texte:

J. Thon: Les larmes	207
F. Šrámek: Jeune fille	208
René Arcos: Le soir	208
R. Procházka: Le changement essentiel de la base intellectuelle de notre temps	212
J. Kratochvíl: M. Aleš tchèque et monumentale	220

Chronique:

Der jüngste Tag	223
Giovanni Papini: Un uomo finito	224
Situation de l'art décoratif allemande	225

Illustrations:

Pablo Picasso: Tête de femme	199, 200
L'art exotique: Tête, Madagascar	201
Statuettes, Iles de Pâque, Sudan	223
H. Obrist: Architectures	202, 203, 217, 226
P. Cézanne: Rue	204
Fruit	205
Garçon	206
A. Soffici: Nature morte	207
M. Aleš: Esquisses	218, 219
Vignette	220

GRAFIA

DĚLNICKÁ KNIHTISKÁRNA A NAKLADATELSTVÍ
V PRAZE, MYSLÍKOVA ULICE 1959

doporučuje se ku provedení veškerých obchodních i společenských tiskopisů
v úpravě vzorné a v čase pokud možno nejkratším.

TELEFON 2134.

F. Šajna

závod

lakýrnický a
malířství písma

Praha II.

č. 1172

VÁCLAV HODEK

úředně oprávněný mistr tesařský sta-
vebních a vodních prací, majitel pily,
stálý přisedící znalec c. k. soudu ve vě-
cech civilních i trestních

PRAHA-VYŠEHRAĐ
VRATISLAVOVA TŘÍDA 68.

Založeno 1865.

**Otakar
Skřivan,**

továrna
na parkety

Praha
Král. Vinohrady.

LAKÝRNICŤVÍ, MALÍŘSTVÍ
PÍŠMA, DŘEV A ŠTÍTŮ

**JAN
SCHUBERT**

V PRAZE I.,

HUSOVA TŘÍDA ČÍSLO 242, 9 NOVÉ

MALBY, NÁPISY A ZLACENÍ NASKLE,
DŘEVĚ, PLECHU, ZDI I PLÁTNĚ VE
VZORNÉ SLOHOVÉ ÚPRAVĚ

STAVEBNÍ I NÁBYTKOVÉ NÁTĚRY
V NEJLEPŠÍM PROVEDENÍ

MODERNÍ PLASTICKÁ PÍŠMENA
ZLACENÁ I V EMAILU

SKLENĚNÉ FIRMY

TRANSPARENTNÍ FIRMY

Ústřední topení

a větrání všech soustav,
parní kuchyně, parní
prádelny, sušárny, vo-
dovody, plynárny.

**PRAŽSKÝ
INSTALAČNÍ
ZÁVOD**

C. Příbaň a inž. Žilka.

PRAHA, Příkop čis. 12

Telefon 2049.

LUDVÍK HOSPERGR,

pánská modní síň.

Přesná anglická a americká moda. Vzory látek přímo z Lon-
dýna a New Yorku. Dodavatel nejpřednější společností.

PRAHA II., PALACKÉHO ULICE ČÍS. 5.

**STREJC
PRAHA
RÝSO-
VADLA**

Ze 45 druhů, též leštěného
UMĚLÉHO KAMENE

fasády, hrobky, pomníky, práce sochařské,
kostelní, provádějí ateliery uměl. průmysl.

**KRAUMAN, PICCARDT,
ŠIMONOVSKÝ**

PRAHA III., ŘÍČNÍ 539

Práce štukatéřské, modely pro bronz, dřevo, kámen.

**JOSEF
KOCH**

elektrotechnický
závod

**PRAHA-
BUBENEČ**

Schnellova ul. 317.

Telefon 5815.

Kostelní a salonní okna

J. Vlasák, Praha I., Malé Staroměstské n. č. 8

Stálý přísežný znalec c. k. zemsk. soudu.
Odborný učitel Techn. průmysl. musea.
Vyznamenán pochvalou Jeho Veličenstva
císaře rakouského. Poslední vyznamená-
ní Praha 1908. „Hors concours“.

JOSEF BOUČEK
MISTR TESAŘSKÝ, PRO-
VÁDÍ VEŠKERÉ STA-
VEBNÍ PRÁCE
V PRAZE I. ČÍSLO 867
TELEFON 561-II. POŠT. SPOR. 29.976

KRESS A BERNARD
PRAHA III.
HARRACHOVO NÁMĚSTÍ ČÍS. 4.

STAVBY ŽELEZNIC A MOSTŮ.
REGULACE ŘEK A PNEUMATI-
CKÉ ZAKLÁDÁNÍ.

TRUHLÁŘSKÉ
VEŠKERÉ POTŘEBY NEJLÉPE A
NEJLEPŠÍ NAKOUPÍTE U FIRMY
ADOLF SCHÖN
PRAHA, VÁCLAVSKÉ NÁM. 53
ŽÁDEJTE ILLUSTROVANÝ CENNÍK

Tabulové sklo výborné
jakosti :
z jediné české sklárny v Trmicích, zrcadlové
sklo pro výkladní skříně, jakož i všechny druhy
skel a zrcadel potřebných do staveb a nábytku
dodává velkoobchod sklem a zrcadly
Broft a Spol. v Praze I.
Betlémské nám. čís. 254.
Vlastní dílny na stříbření a opravu chybných zrcadel.

Pablo Picasso:
Hlava ženy. (1909.)
Bronz.

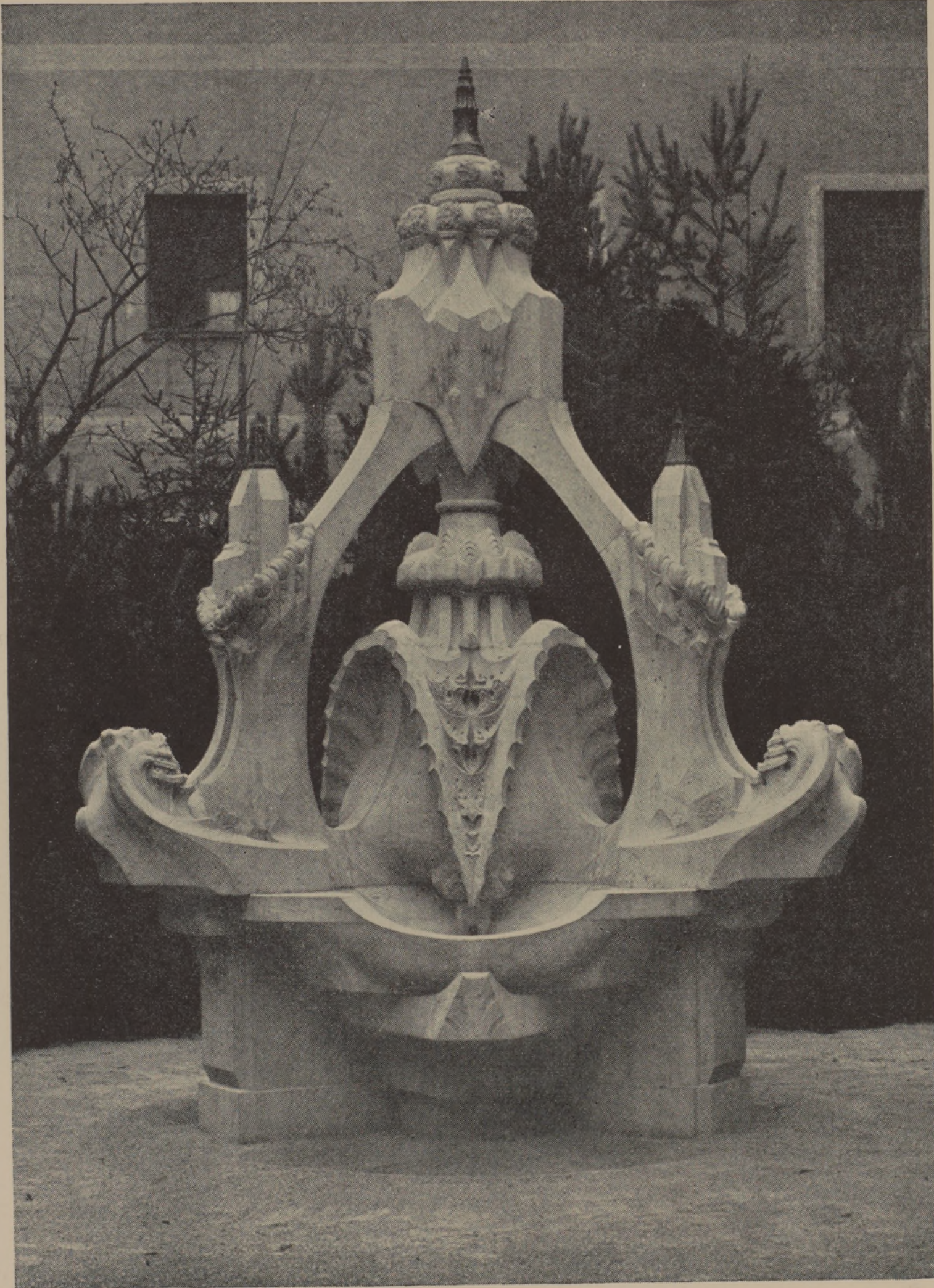
Pablo Picasso:
Hlava ženy. (1909.)
Bronz.

Hlava.
Řezba ve dřevě. Madagaskar.
Sbírka Brummerova, Paříž.

H. Obrist:
Náhrobek.
Přední a zadní pohled.

H. Obrist:
Fontána.

Paul Cézanne:
* Ulice.
Akvarel.

Paul Cézanne:
Ovoce.
Olej.

Paul Cézanne:
Hoch.

Jan Thon: Slzy.

Díky, díky, bože na nebesích,
za slzy, jež z očí kanou,
za tu sílu, která ukrývá se
za vyprahlou víček branou.
Teplý proud se do dlaně mi řine
jako déšť na jarní líchu,
jako sladké požehnání boží
do srdce když přelege se,
naplňuje srdce mírem.
Sladko duši rozplynout se v tichu:
proud slz teče, odnáší tě
až ku břehům zapomnění,
pokraj světa, modré nebe
kde se v nekonečnost mění...

Slzy, slzy nocí nedohledných —
odkud plynou? Kde se rodí?
Proudí tiše jako vání
z pramene, kde duše pije
něhu svou a svoji víru,
z pramene, jenž kdesi vzniká
na dně ve vesmíru.

Ardengo Soffici:
Zátiší. — Dřevoryt.

Fráňa Šrámek: Dívka.

Včera mne cos udivilo, byly to mé ruce,
letěly mi k srdci, padly k němu prudce,
vlny dvě tam o břeh bily,
ty mne taky udivily.

Byla jsem jak rosná louka ranní,
bílý kuň se pásal na ní,
od včera jsem, bože, celá jiná,
rostou na mně hrozny vína.

Ráda bych se sester, ráda bych se ptala,
proč jsem jako louka rozkvétala,
proč a proč jsem . . . nevím, jak to říci . . .
jsou snad muži loupežníci?

René Arcos: Večer.

(Autorisovaný překlad M. Krejčové.)

S hlukem podobným prudkým nárazům větrů hvizdajících nad lesem, valí se podzemní vlak ke konečnému cíli. Jako dlouhou, černou perli provléká se tunelem a pak stanicí jako perli zářivou. Zastavuje se lesklý a udýchán. Těžké a tmavé předměty klesají na dno vodojemu, jiné lehce vynořují se v bludišti schodů a chodeb jako vydechnutý večerním vzduchem, jenž víří v ústích tunelu. Každé dveře při vstupu i východu bez přestání neúprosňě dělí proud jako pekařský nůž.

Jest pozdní večer, a jede z posledních vlaků kteréhosi dne v týdnu.

Ve voze sedí jediný cestující, mladý člověk schoulený v koutě, a sní. Za dne mnoho pršelo. Na sklech zachytily se krůpěje a praménky deště, spadnuvšího na boulevard, kde vlak vystupoval ze země. Podlaha nesla stopy nečistého dne.

Mladý muž sleduje postup houfu myšlenek, které se vyrojily v něm, když si sednul. Nese v sobě únavu dlouhého dne, v němž tolik chodil a mluvil. A přece ustavičná činnost ducha umlčuje tělo i jeho zemdlení. Sotva že zdvihne oči ke stanicím, které ubíhají jako ilustrace četby, jejíž text představuje jízda v tunelu.

Horké a husté výpary krouží vagonem, v němž po celý den tísnilo se mnoho lidí.

Hodina i místo dýchají znechucením a smutkem, ale mladý muž vzdálen ve svých myšlenkách nevnímá té chvíle nic ze svého okolí. Nevidí slupky pomeranče pod lavicí, ne-

čisté papíry, stopy prstů na sklech. Nevidí náhlá problesknutí elektrických lamp, zavěšených na omšných stěnách tunelu, a jméno stanice, již vlak právě opouští. Skoro v bezvědomí slyší zaskřípění dveří. Jeho oči rozkvétají zjevem ženy, která vstupuje, pak usedá nebo spíše klesá na sedadlo proti němu. — Patří na nový obraz, jenž se mu zjevuje a odvrací ho od myšlenek, které ho zaujímaly. Ale jako plavec, vystupuje z vod, zachycuje kraj člunu a ponořuje jej svou tíží, tak živoucí síla, zrozená v neznámých časech a vírech, zatěžuje kraj jeho myšlenky. Usiluje, aby se od ní osvobodil, ale cizí bytost existující pojednou vedle něho útočí celou svou přítomností. Musí se otočit. A tehdy jeho oči potkávají se s očima cizinky, jež na něm spočinuly.

Mladý muž vidí jen dvě velké, plaché oči v oblé tváři takové bledosti, jakou má rád. Pozorně a zálibně zpytuje tuto jemnou líč. Jeho pohledy potkávají se často s pohledy ženy, jež nejsou úplně lhostejnými. Nedaří se jí odtrhnouti je od jeho. Výměna pohledů stává se živější. Oba cestující táží se a odpovídají, rozmlouvají bez účasti svých těl. Mladý muž, rychle pochopiv tichý požitek této hry, odpoutává se od jiných popudů, opouští svou zatoulanou duši. Jeho myšlení jest jako veliké mračné nebe; on sám kráčejším poutníkem, jenž roztržitými zraky sleduje chod oblaků. A náhle běl, a hned potom jas šíří se a usmívá na bezbarvém nebi. Mladý muž přeseďává, jeho ruce se pohybují, tváří prosvítá vzrušení. Vše, co v něm spalo z činorodého života, kypí, vystupuje a zaplavuje celou jeho duši, která pozdvížena rozpouští myšlenky jako pilulky. Náhle jest si plně vědom své jsoucnosti. Přemýšlí: Tato minuta jsem já, můj život; jest zakončením vši délky života, který jsem dosud žil. Trval jsem dlouho, žil měsíce a roky, abych dočkal této chvíle. Tyto lampy zavěšené vysoko nad mojí hlavou, zažehnuté jako pochodně čestné strážce, tyto silné zdi, jako zástupy očekávající příchod hrdiny, tak dlouho zde byly, jen abych se s nimi jednoho dne mohl setkat. Tato světla a kovové lesky čekaly jen na mne po tolika, kteří minuli, a před mnoha, již přijdou. Chvíle, naplněná mnou, příkraso, která mne utváříš, nekonečný pohybe, jste mojim lénem. Držím vás očima i duší. Ah, čase, navždy uzavřený! V této dokořán otevřené chvíli skláním svou duši, předbívám své tělo a cválám před přívalem hluků, světél a stínů jako dobyvatel v čele svých hord.

Přirovnávám ku běhu vlaku zběsilý trysk vojska po svahu. V sevřených řadách jedou za mnou zpívající jezdci. Kdybych byl sám, zdvihnul bych ruce a snad bych vykřikl.

Když jeho oči našly mladou ženu sedící proti němu, nebyla mu už cizinkou.

Hledí na ni. K rozkošné tváři s očima od sebe vzdálenýma připojuje představu, která jest v jeho duši. Zkoumaje souhrn poznání, vidí jen konfrontaci. Pokračuje v pozorování nachází nové detaily a opravuje první úsudek. (Nevěřil by, že tyto oči mají tolik něžnosti.) Chtěl by znát vlastnosti její duše. Jak by se potěšil, kdyby na obálce knihy, již drží v ruce a na kterou on číhá, spatřil jméno sympatického autora.

Krásná žena nikterak se nesnaží vyprostiti svou tvář z jeho dlouhých pohledů. Směl by uvěřiti dle jejího klidu, jenž zdá se dávat svolení, že snáší jeho pohledy trpělivě, ba až s rozkoší? Duch tajné důvěřivosti klade se mezi ni a jeho. Sladké a křehké úcastenství spojuje je přes neznámo, které je dělí. Jsou dvě bytosti osamocené v jediné chvíli. Příhoda, kterou si vymýšlí, mohla by náhle oddělit je od všeho světa. Strašlivá rána by

třeskla a pak živ a zdráv zůstal by sám s touto ženou, ustrašenou a krčící se ve tmě. Stvořil si celý příběh. Jsou v hloubi, pohřbeni trámy, které je chrání; slyší nárazy rýčů, pracujících k jejich zachránění, jež by chtěl oddáliti i uspišiti zároveň. Opíjí se vůní vlasů a teplem jejího těla, roztřeseného strachem. Hlas se mu chvěje, když odpovídá na sta a sta otázek, které mu dává ...

Kolik zájmu jí přináší!

Jak se rozesmutní, vystoupí-li na příští stanici. Pocítí onu nespokojenost, která nás přepadá, necháme-li odejít drahého člověka s tvrdým slovem

A přece brzo odejde! Rozejdou se za svými osudy a nikdy jí už nespátrá. Potkal se takto s tisíci a tisíci lidí. Bytosti, které dlouho putovaly, aby se s ním potkaly, docházejí ho, noří někdy své zraky do jeho a zacházejí, aby se rozptýlily a zmizely v prostoru. Kráčeje ulicemi a přecházejí mosty, jest mu, jakoby náhle padaly s nebe nebo vystupovaly ze země. Naučil se poznávat některé z nich mezi spoustou lidí, které mu předvádí den velkoměsta. Nemluvil nikdy s nimi; a přece nejsou cizinci v jeho životě. Překvapení sblížilo by jejich duše, kdyby je jednoho dne potkal jinde než na boulevardu, kde je uvyklý je viděti; zatoužil by promluvit s nimi, pobavit se při setkání. Mezi těmito lidmi jest muž s černými vousy, který nosí vysoký a lesklý klobouk a složku pod paží. Chodí pomalu a podlamuje se v kolenech. Jiný s unavenou tváří vleče nedbale nohy. Má klobouk kulatý, který zelená čím dál tím víc. V zubech dýmku často vyhaslou a v podmračných dnech deštník po venkovsku pod ramenem. Žena stále spěchající, která často mění klobouky. Jiná, jejíž úsměv zná z pisárny.

Tyto lidi potká zítra a pozítří a po mnoho dní ještě. Ale tuto ženu, již má před sebou, už neužrjí nikdy; a něco sahá mu na srdce.

Což kdyby se odvážil! Pod malou záminkou mohl by s ní promluvit. Jako když obcházíme stavení, pokoušejíce se nahlédnouti mřížemi a listím, tak mohl by pomalu proniknouti tajemství jejího života, navázati první vztahy, které by mu dovolily poznávat dále. Konvence a zvyky mu to zakazují. Co by připouštělo náhodu zvláštního představení, jest zde nemožné. Bylo by třeba člověka, jenž by je oba znal, aby překlenul neznámo, které je rozlučuje, a spojil je. Osloví-li ji teď, riskuje špatné přijetí.

Nezví ničeho! Za nějakou chvíli vstane jako ten, kdo odchází, aby se nevrátil. Síly, které určují její osud, odnesou ji ve svých vírech. Kdosi, jenž ji malounko znal, jenž jest právě jedinou lidskou bytostí před jejíma očima, živoucí až po látku svého kabátu, za chvíli bude pro ni ztracen, tak jakoby jej ztratila smrt. Nezví už ničeho o této ženě!

Jeho vzpomínka rozprchne se jako bílý oblak na letním nebi.

A obestře ji něhou naplněnou lítostí a smutkem.

Vlak projel novou stanicí, aniž byla vystoupila. Svět ponechal mu radost ještě pro několik chvil a sám cítil, jak září spokojeností.

„Ah, vy, společníci mého denního života, žijete v této chvíli pro mne méně určitě než tato žena, již vidím poprvé. Vaše slova, skutky a činnost vašeho života žije jinde než zde. Tato chvíle mého bytí sotva vám náleží; cizí žena jest mezi námi. Jste daleko za skutečností. Abych vám podal ruku, musil bych ji rozrušit.“

Cítil ostrý a sladký pohled mladé ženy jako dotyk ruky na nahém svém srdci.

Myslel a snažil se říci očima: Zdravím vás a miluji jako ty, jež znám, ach, vás, která jste se vynořila z prostoru jako jiné z mořských pěn! Neznámý zmatek, který pociťuji, když na mé čelo padají vlažné krůpěje jako slzy v tajemných slujích, prožívám zase ve chvíli, kdy cítím na své líci letní déšť, který se snáší z vašich očí. Nemohu vám dátí znamení, zamávati vám vstříc šátkem, vyřknouti jediné ze slov, jimiž přetékaají má ústa, neboť mezi námi leží neznámá země, na niž jest mi zakázáno vstoupiti. Ale zahlédněte v mých očích posly, jež k vám vysílám, vlajku, kterou zvedám na výši své duše. Nebojte se ponořiti svých zraků do mojích a slyšeti mé volání. Přijímám vás všemi proudy své krve.

Nacházíte tisíc cest, abyste mě uchvátila. Ah, nikdy člověk vás potkavší nezdravil vás se silnějším a čistším pohnutím. A přes rachocení svých děl a jásání tisícerych plavců nikdy žádná loď nezdravila zemi, cíl své nekonečné cesty, s tak velkým nadšením jako jest mé. Pohleděte na mne! Vystupuji z času, země, z celé historie lidí jako vidím vás, vynořivší se z času, země a minulosti, jejíž hlubiny nepronikám. Nesčetné cesty, jimiž jste šla přes města, vsi a země, přivedly vás přede mne. Čas osudy lidí se rozprostírá jako nesmírná kštice čechraná věčnými vánky, a hle, můj úděl dotýká se dnes vašeho. Mezi tisíci bytostí, jimiž jsem ve svém žití byl, a těmi, jimiž se ještě stanu, jest jedna bytost této chvíle, která patří vám, jen vám, a již obětuji vám. Nevím ničeho o vás, nepoznám ani zvuku vašeho hlasu, jemuž je snad sladce naslouchati. Ale znám barvu vašich vlasů a vidím arabesku jejich vln vždy, i když mé oči nejsou obráceny k vám. Mohl bych z paměti nakresliti motivy vyšívání, jež zdobí vaše šaty . . . a představuji si, jak horce tisknou vaše bílé ruce.“

Vlak vystupoval. Mladý muž obrátil hlavu, když vlak vyšel na zemi, aby přejel most nad řekou.

Zjevení města s jeho stíny a tisíci světél, které stoupalo k nebi a vytrácelo se v něm jako vůně, zalilo ho novou radostí. Počet a čistota září okouzila jeho oči. Jeho radost rozžihala se o první světla, množila se s ostatními, vzrůstala k hvězdám a usmívala se, že chvíličku obsáhá všechna záření noci. Veliké stíny se pohybovaly. Lesklé vodní proudy plynuly velebně jako čas. Přitisknut k oknu svého vozu, vládnul s výše mostu širé prostore, na níž bez mezí rozestíralo se kouzlo noci. Byl jen člověk unášený ve vlaku nad řekou pod hvězdnatým nebem, a přece cítil se velikým a v duši nesl podivuhodný úžas, uchvácení.

Sesmutněl, když vlak vjel znova do tunelu, a zbaven svého nebe, sklesnul ve své tíži. Spatřil zase neznámou. Nalezl ji jako poloztracenou a stín jím prošel při myšlence, že vystoupí snad na příštím nádraží. Díval se na ni něžně a malounko se usmíval. Její tvář ztvrdla a neznámá odvrátila hlavu. Tehdy se zamyslel o jiném.

Vlak projel několika stanicemi, aniž by se byl porušil let jeho myšlenek. Volání nádraží, na němž měl přestoupit, připomenulo mu, aby vstal.

Opustil vůz bez pohledu na tu, již tu zanechával. Ale dole, jak kráčel podle kolejí, vyměnil vášnivý pohled s neznámou, s níž se již nespátří.

Rud. Procházka: O podstatné proměně duchové povahy naší doby.

(Pokračování.)

Věci provádějí ovšem určitou „kontrolu“ a není lze nakládati s nimi libovolně, ale tím kontrolním orgánem jest právě život, zkušenost a jedině ti rozhodují o pravdě. Pravdivým jest tedy to, co se hodí, co je užitečno životu, co mu prospívá. A pragmatism jest přesvědčen, právě v důsledku onoho naivního optimismu, upřímně nekritického, že jest tu na cestě pravého idealismu. Neboť neběží o úzký prospěch individua, filosofii egoismu, ta může býti vždy jen paradoxním stanoviskem jednotlivců, nikoliv vědou, nýbrž zcela v duchu anglické sociální tradice, o prospěch lidstva, celého druhu a ne jen nízký zájem praktický nebo přirozený biologický, nýbrž i zájem duchový, vyšší interest na životě lepším a hodnotnějším. Každý názor, každá pravda, každá filosofie měří se hodnotou svého účelu, stupněm dokonalosti v plnění tohoto účelu*. Spor spiritualismu a materialismu, náboženství a atheismu rozhoduje James lehce ve prospěch prvých, neboť dovedou spíše uchvátiti, nesou výše a činí šťastnějšími. Jeho empirism jest radikální, důsledný, nepředsudný, otevírá se všem zkušenostem, i těm, jež věda exaktní odmítá. „Vše, co jest jakýmkoliv způsobem předmětem lidské zkušenosti, jest skutečným a musí jako skutečnost v konečném systému věcí své místo najíti.“ Formuluje jeho stanovisko Goldstein, dosud jediný systematický historik nového hnutí. Jeho psychologie obírá se psycho-pathologickými daty, věnuje nejvyšší pozornost niterné zkušenosti mystické a náboženské, extasi, inspiraci i jevům hypnotickým a meduimistickým. Objevuje tak rozsáhlou a mohutnou sfaeru podvědomou, již jasné naše vědomí jest vlastně živeno a odkud v ně pronikají nejmnocnější jeho zažitky. Pochopení náboženské i dílo umělcovo mají zde svůj původ. Tímto hlubokým podvědomím setkáváme se s oblastí, „která od smyslového a čiré rozumově pochopitelného světa jest absolutně odlišná“, ne proto však méně reální, neboť působí v nás skutečné proměny a formuje i náš vnější život. „To pak, co v jiné sfaere skutečnosti působí, nutno rovněž za reální považovati.“ Konečně náležíme sem spíše, nežli ku světu viditelnému, neboť náležíme tam, kam naše ideály náležejí.** Svět není lze vykládat dle jediného principu, tedy ani ne mechanismu, zkušenost neukazuje nám jen souvislost, jednotu, nýbrž také nesouvislost, nejednotnost, svět není ještě hotový, není uzavřený, mrtvý. — V tomto bodě, kde irrationalism moderní nejpatrněji se stýká s romantickým, vystupuje zároveň nejurčitěji jich podstatný protiklad. Vědomí neukončenosti, nehotovosti, slovem životnosti všeho bytí a dění, má zde zcela jiný akcent, jest procitováno naprosto různě v obou případech. Tam byla nekonečným a neustálým prouděním a vířením života popřena jasná určitost logické ideje, již filosofie doby viděla jej zdvihána k čiré duchovosti, bezpečně nesena k cílům vztýčeným velikými kulturními tvůrci, výsledkem byl tudíž materialism, ne jen onen ontologický prvních let po katastrofě, daný affekty zklamání a odporu, snadno překonatelný, nýbrž, hůře, materialism metody

* Jacoby: Pragmatism.

* „Náboženská zkušenost v její rozmanitosti“, cit. dle Goldsteinových „Wandlungen in der Philosophie der Gegenwart“.

a hodnocení, realism a naturalism vědomí celé epochy. Dnes naopak popírá bohatství a mohutnost projevu, nekonečná rozmanitost a různorodost zkušenosti, nový cit mládí a růstu, výbojnosti a odvahy života krátkozraké a malodušné lpění na pouhé smyslové zkušenosti, methodách badání inspirovaných neživou přírodou a mistrování všeho života omezenými soudy intelektu podlehnuvšího tlaku hmoty. Efektem jest zde proto idealism, zprvu ovšem opět převahou emocionálně-volní povahy, pod vlivem citu osvobození a rozpětí, který veplyne však záhy v nové kulturní vědomí, spočívající na bezpečném systému filosofie a revidované klassifikaci vědní. — Zatím pragmatistická psychologie a noëtika, vyzdvihující lidský podíl na poznání, účelový význam vědy a poznání i filosofického, metaphysického a náboženského, zahajuje tím proud nového aktivismu, nové tvůrčí potence a nové víry v plodnost a skutečnost, úspěch lidské práce. V tom jest jeho idealism a pokrokovost, v tom však jest i jeho nebezpečí. Neboť jako mocná víra, bezpečné vědomí rationalistického idealismu o rozumnosti ideje, jež vyvíjí se v antithesích a synthesích dialektického procesu, vedlo po odchodu geniálního ducha Hegelova ku plochému konservativismu, stotožňujícímu skutečné s rozumným, tak zde jedině osobní hloubka a bohatství inspirace Jamesovy brání pragmatistnímu idealismu rozlítí se v bažinu probabilismu, stotožňujícího lidské a hodnotné. Neboť ono „vyšší“ a „významnější“, co má určovat hierarchii účelů a hodnot, je příliš vágní, nezakotvené, libovolnému výkladu přístupné. Co přesvědčí atheistu o „vyšší“ hodnotě náboženství, co povýší ideální potřeby nad hmotné, bezprostřední tomu, kdo nemá niterné zkušenosti o tom. Tak nezbyvá opět než lidstvo jako druh a život sám, oč možno opřít pojmově novou vůli k činu a čím možno zajistit nadindividuální platnost novému tušení a cítění hodnoty člověka a žití. Naturalism zdá se vraceti v moderním „humanismu“ a biologismu, osvobození od mechanismu nevedlo dále než k organismu s přízvukem na sociální proti osobnímu, jak kdysi Nietzsche byl anticipován; nový názor bude formovati moderní vědomí životnosti, sílení a růstu pojmovou řadou biologie, jako naturalism passivní vědomí bezmoci, určení a stáří st. XIX. pojmovou řadou fysiky. Nová metaphysika, již rozvíjí Henri Bergson svou methodou intuitivní, posiluje nejprve tuto tendenci.

Problem, z něhož vyšel, byl psychologický. Způsob však, jímž otázku položil a methoda, již ji řešil, jedině možná zde, přivedly ho k soudům noëtickým a konečně ku nové, příkře protiintelektualistní metafysice, k biologickému intuicionismu. — Co jest duševní jsoucno, jaký jest náš niterní život čistý, nesmísený s vnějškem, nezkalený pojetím do forem skutečnosti fysické? Jen hlubokou introspekci, přímým názorem, nikoliv experimentem a analysou lze zodpovědět tuto otázku. Neboť běží zde o poznání adaequatní, absolutní, čiré (tedy metafysické), jež není v možnostech intelektu, osobní intuici však jest bezprostředně přítomno. Kritika intelektualistní psychologie, jež se tu přímo nabízí, neboť nikde není metafysická bezmoc intelektu, relativita jeho poznání patrnější, rozhodla pak o povaze celé filosofie. Bergsonovi nebylo těžko prokázati bezbarvou schematičnost, povšechnost a povrchnost analytické psychologie. Její „duševní stavy“ nejsou skutečné díly konkrétní, živé duše, z nichž by ji bylo lze opět složití, nýbrž pouze vypraeparované elementy, abstrakta, prázdná schemata, litery abecedy v básni individuálního vědomí. Duševní život

toť neustálý, nepřetržitý tok času, kde předchozí splývá s následujícím v heterogenní kontinuum tak, že jednotlivé momenty nelze rozeznati, plynulý proud stále nového a jedinečného, stále bohatší a hlubší, který roste a stoupá a tvoří se znovu a znovu. Individualita a svoboda jsou skutečnostmi jistějšími ostatních, stačí ponořiti se pod tuhou koru reflektovaného vědomí, vcítiti se do tohoto spodního proudu života, jímž rosteme a jsme, abychom to poznali bezprostředně. A přece ve vědomí nenalezneme nikdy než jednotlivé prvky duševního ve vzájemném kausálním nexu. Intelkt nemůže jinak než atomisovati duševní kontinuum a pojímati každý jednotlivý stav jako úplně determinovaný předešlými. Intuice jest tu však kritickou instancí, kvalifikující toto intelektuelní poznání duševního jako umělé relativní, povrchní. Individualitu a svobodu není ovšem lze v abstraktních stavech duševních, jimiž operuje analytická psychologie, nijak najít, poněvadž z nich se vším konkrétním předem byly vyloučeny, to však nesvědčí o ničem jiném, než o neschopnosti intelektu k metafysice, k plnému poznání. Tak zkušenost psychologická ukazuje příkrý protiklad obou způsobů našeho poznávání. Intuitivní jest bezprostřední, přenáší nás přímo v sám předmět poznání, dává nám vcítiti se v něj, splynouti s ním, pojeti jej plně, poznati absolutně, jest tedy pravé poznání skutečnosti. Naproti tomu intelektuelní poskytuje nám jen různé, vždy jednostranné aspekty na předmět, „vodí nás okolo něho“, vyjadřuje jej vztahem k jiným již známým, vytýká jeho vlastnosti, v čem se liší, v čem se podobá jiným, o individuální jeho povaze, o tom zvláštním, niterném, nepraví však ničeho. Jest tedy jen relativní, pouhé poznání vztahů. Posuzováno čistě theoreticky, zůstává tedy poznání intelektuelní daleko za intuitivním. Nemá však vůbec jinou funkci než theoretickou, není jeho užívání ku poznání pravdy pouhým nedorozuměním? Jeho výsledky jsou především užitečny. Jeho způsob pojímání věci se osvědčuje. Jeho věda se daří. Podrobil přírodu a osvobodil člověka. Není nutno nejprve žít a pak teprve se ptát? Nikoliv čirého, adaequatního poznání jest však třeba k životu, nýbrž správného jednání. Jako si nejsme vědomi toho nepřetržitého toku, té neustálé změny ve vlastním nitru, nýbrž jen nápadných, vzrostších již změn, jako nedáváme sestupovati všem motivům přicházejícím z vnějšku až do hlubin vlastní osobnosti, aby spoluurčovaly naše činy jen naším „já“, nýbrž jednáme mechanicky (spíše jedná se o nás), tak také není nám možno starati se v praktickém životě o to niterní, individuální ve věcech, nýbrž právě o to vnější, obecné, o určité jeho stránky a vlastnosti, o možnosti jeho vlivu a působení, o to, čím je nebo může býti pro nás, jaký jest jeho poměr k našim potřebám, k našemu činu. Toto však může nám opatřiti právě poznání intelektuální, poznání pojmy, které jest relativní, vyjadřuje vztahy věci mezi sebou a konečně k nám dle určitých hledisek. V pojmech jest život, jeho tok, zastaven, jimi jsou vzaty určité momentní snímky měnícího se celku, jimi jsou izolovány v měnícím se, souvislém toku určité pevné věci, v nichž máme oporu svého jednání. Ve změtené masse stále nového a stále jiného nemohli bychom se vyznati, nemohli bychom nic vykonati, proto vrhá na ni intelekt sil svých pevných pojmů a proměňuje tak kontinuum v diskretum, pohyb ve stabilitu, měnící se tendenci podkládá pevné body, které vyznačují její směr a směr jejích změn. Naše duchová aktivita klade tak skutečnosti striktní otázky, na něž ona rovněž striktně odpovídá: ano, ne. Zde neběží o vnitřní, úplné, metafysické

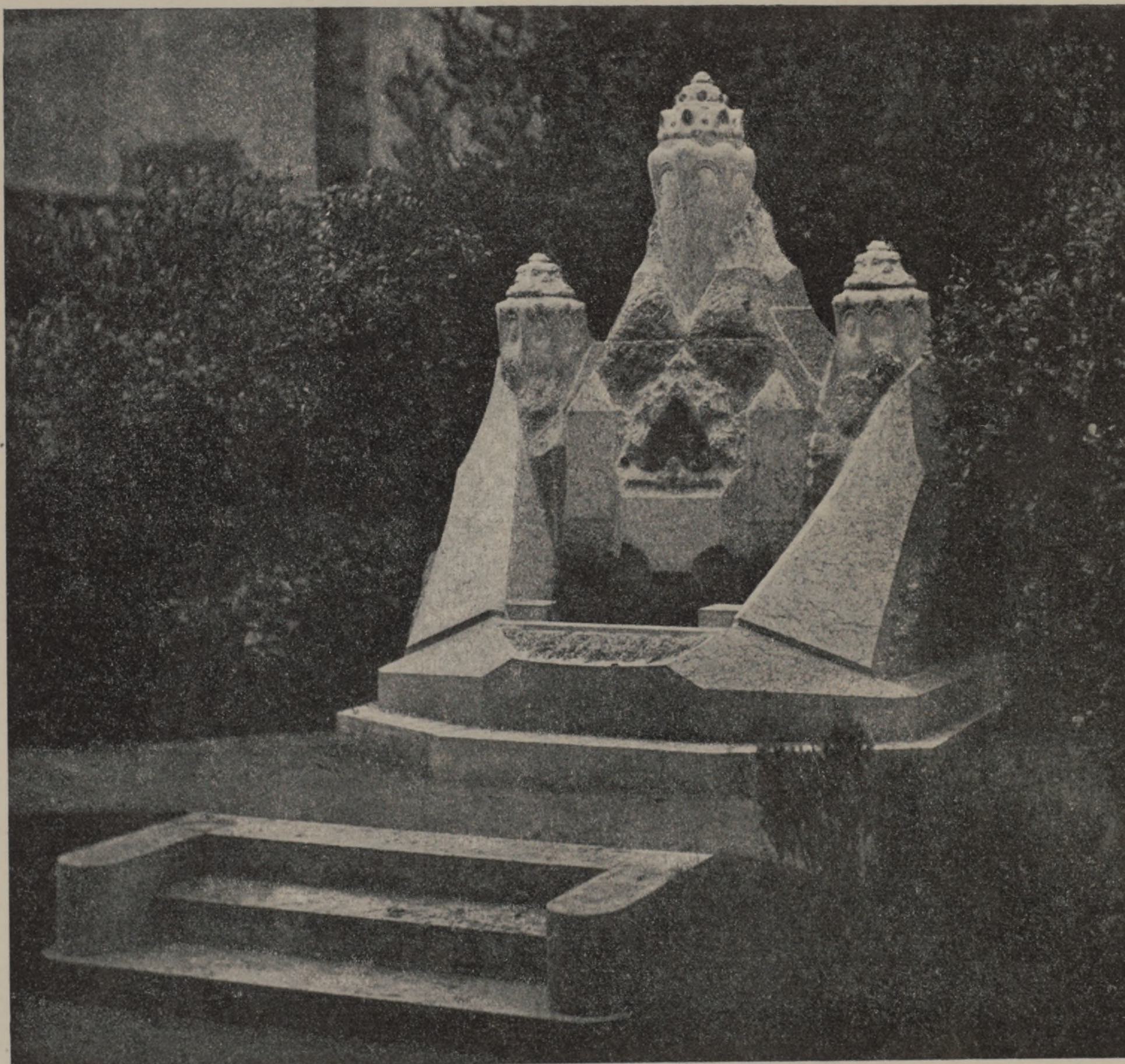
poznání, nýbrž o praktickou znalost určitým intereseem řízenou. Tím ovšem to nejvlastnější, co skutečnost má, co skutečnost je, nám uniká. Proto všechen kriticism, skepticism, pragmatism správně popírá možnost adaequatního, absolutního poznání, poznání pravdy. Jenže při tom zcela dogmaticky předpokládá jediný jeho způsob, poznání intelektuelní, pojmové. My však jsme právě poznali v intuici, v bezprostředním zření vlastního nitra, svého duševního života, jinou metodu poznání, neinteresovanou, přímou a absolutní, splňující tedy všechny podmínky čirého poznání metafysického. Zbývá však otázka, nejsme-li s methodou intuitivní omezení na psychologii, kde se tak osvědčila, na prosté poznání své niternosti. Neproměňujeme tak filosofii v pouhé zření vlastního žití „jako ospalý pastýř na tekoucí vodu se dívá?“ — Leč Bergson rozptýluje tuto pochybnost, jež stojí v cestě intuitivní metafysice.

Popírat to znamená filosofovat po řecku, intelektualistně. Pokládat svět za čiré bytí a změnu, pohyb za lidské zkalení pravdy a skutečnosti. Tak nazírali Parmenides i Platon, a za nimi šla všechna filosofie, považujíc mathematicko-logické formy za obrazy podstaty věcí. Ale zkušenost od případu Zenonových sofismat až ku modernímu poznání psychologickému a biologickému ukazuje zřetelně blud tohoto názoru. Naopak, dění, změna, to jest původní a nám bezprostředně přítomné, kdežto stálé, hotové věci jsou právě teprve naší intelektualitou vytvořeny k obrazu jejich pojmů za účelem theoretickému poznání docela cizím. Usilujeme-li tedy ve filosofii právě o toto, nesmíme užívat metody mu cizí, nýbrž metody mu blízké. Tou jest právě intuice. Její úspěch v psychologii to dokazuje. Neboť zde jí jest zmoci problém i látku analogickou. Svět duševní jest mikrokosmos, jest centrálním případem kosmického dění, setkáváme se v něm s hmotou i duchem, resp. processy zhmotnění-zmechanisování i zduchování-volného tvoření. Intuice, jež objevila pravou povahu duševního, objeví podstatu vesmíru, třeba jen, aby sblížila se s touto vesmírnou skutečností, podobně jako s osobní, niternou. Jest třeba shrnovat co možná největší množství konkrétních dat zkušeností, třeba vyslechnouti všechnu mnohoznačnost projevu kosmu, aby z této chaotické massy zrodila se teprve světlá intuice skutečnosti. Metafysika může býti jenom radikálně empirická. Jedna partie zkušenosti musí paralyzovat druhou, všechen apriorism domněnek a výkladů musí býti potlačen, jedině duchová sympathie s celkem může dáti absolutní poznání, jež uniká konstrukcím racionalistů i krátkozrakosti sensualistů. Bergson sám také snaží se shrnout toto množství zkušenosti a proniknout jím nepředsudně. Jeho intuice jsou odpovědmi na otázky rozumu nerozřešitelné. Ona tajemná podstata jsoucna objevuje se mu jediným velikým rozmachem života, jenž zdvihá organismy přes a proti tlaku hmoty ku vědomí a svobodě. Filosof intuice cítí se oprávněným i ku větám mythické moudrosti o počátku a původu. Vědomí, lépe nadvědomí prvotní existence rozhořelo se a vysršelo do vesmíru jako velkolepý ohňostroj. Vyhaslé škváry, schladlé a mrtvé, jež zbyly po ohni a světle, toť hmota — a život toť jiskra, jež v popeli znovu se zaněcuje a usiluje rozhořeti se v plamen. Růst organismů a vzestup životní linie jest ovšem dušen, lámán a tříštěn tlakem hmotného okolí. Jest nucen ohýbat se, dělit a opět spojovat, aby se uplatnil. Bergson rozvíjí svou historii tvůrčího vývoje v ohromné biologické epos o věčném zápasení obou

tendencí k volnosti a rozpětí a k lenosti a opakování. Rostlinstvu bylo zakrněti v tuposti a nehybnosti při jeho úkolu uchovávat energii sluneční, rozkládati a střežiti látky zvířatům potřebné. Teprve tato linie tvorstva, podepřená prací oné, nese pak výše společnou tendenci všeho živého ku vědomí a aktivitě. A sama opět se dělí ve dvě veliké větve, z nichž každá jinak staví se ku světu. První, členovci, zakládají své působení organicky, stýkají se se světem jedině svrchovaně differencovanými orgány vlastního těla. Způsob jejich poznání světa jest instinktivní. Charakterem tohoto poznání jest, právě důsledkem jeho organičnosti, bezprostřednost a plnost, současně však i temnost a omezenost. Neboť povahou orgánu jest zde vymezena možnost poznání i akce. Akt pak sám, předem orgánem daný, činí jasnou představu, zvláštní, samostatné poznání ho zbytečným, představa je absorbována aktem. Akt jest vlastně sám poznáním, nejvyšším, nejdokonalším, poněvadž plně obsažným, absolutním poznáním.

Zcela opačně reaguje a působí druhá linie živočišstva, obratlovci, na jejímž vrcholu stojí člověk. Tito nevykazují takové bohatství orgánů, nýbrž přenášejí své působení převahou pouze na dva páry končetin, jež znenáhla nabývají však schopnosti vykonávat více odlišných úkonů, zvláště za pomoci vlastní dovednosti vytvořených hmotných nástrojů. Touto dovedností jest charakteristický právě nejdokonalější obratlovec člověk, jehož ruce jsou schopny množství úkonů a který dovede vytvořiti neomezeně různých nástrojů. Měl by býti nazýván v odborné terminologii *homo faber*. Způsob poznání s tímto jednáním související jest intelekt.* Jest patrné, že poznání pro tento způsob akce musí býti jasné. Představa musí zde předcházeti činu, vždyť nástroj musí býti teprve vybrán a zhotoven. Vědomí jest této linii tvorstva nezbytností vitální, proto se vytváří. Leč poznání jeho není tak intimní, niterné, obsažné, jako instinktivní, vždyť je nepřímé, prostředné. Může proto býti jen formální, obecné, vnější. Věc může býti poznána jen dle jejích vztahů, jen v tom, čím je pro jiné, nikoli v tom, čím je sama. Cizí těleso, nástroje akce a formy poznání ruší intimitu a bezprostřednost styku. Ovšemže má tato formálnost a prostřednost i své výhody, vedle jasnosti vědomí, nezbytné činu, znamená i neomezenost a volnost (poznání i akce), neboť odpoutaností od orgánů jest dána možnost odpoutati se i od života, od praktického určení svého původu. Formu možno naplniti nejrozmanitějším obsahem a nenutí-li vitální interest obracet všechnu pozornost ku praxi, možno obrátiti ji třeba i k theorii a tato „intelektuelní bytost nese v sobě cosi, čím přerůstá sebe samu“. Člověk, u něhož mechanismus intelektuelní (nervový aparát s mozkem) dospěl takové dokonalosti technické, že funguje hravě a neabsorbuje tudíž veškeré pozornosti vědomí zápasem o život a udržováním svého chodu, skutečně odvážil se luxu theoretické spekulace, zdvihl se k touze po poznání, po poznání pravdy, po poznání čirém a úplném. Leč způsob poznání, který přivedl jej k této touze tím, že mu získal času a volnosti při jasném vědomí, nemohl mu opatřiti její splnění. (Pokrač.)

* Bergsonovi totiž genetické hledisko a biologická zkušenost ukazují způsob poznání výsledkem způsobu akce, nikoliv naopak, vždyť život vyžaduje činu a teprve čin jest provázen a vyžaduje právě cíle svého charakteru, svého druhu poznání.

H. Obrist:
Náhrobek pro popelnice.

Mikoláš Aleš:
Kresba.

Mikoláš Aleš:
Kresba.

Mikoláš Aleš:
Záhlaví.

Zdeněk Kratochvíl: Aleš český a monumentální.

Českost Mikoláše Aleše byla jednomyslně konstatována veškerou kritikou; zbývá nám tedy jen doložit – proč říkáme: „Alešova kresba jest česká?“

To proto, že jeho linie jest dvojhlasá.

Složka první, či spíše složky první, jest feministická, nemyslitelná co jednotka, ale co proud, ruku v ruce, od věku do věku, nepřerušitelná kontinuita, od minulosti se dědící dar stále větší pokory, do budoucnosti zírající s rostoucí nadějí k stále větší spiritualisaci a mystice, pojem věčného přerodu – jest tedy sama o sobě pro přítomnost nezadržitelná a nefixovatelná.

Složka druhá, maskulinum, vyřazuje se z první, usmrcuje se ve smyslu citové kontinuity vývoje a tvoří ochrannou koru po vnější straně národního kmene. Praví-li první, že život jest nekonečným proudem, přerodem od nižšího, vulgárního k vyššímu, spirituálnímu, vírou, praví druhá, že život jest vraždou – (dovolenou pod rouškou ideje větší dokonalosti lidské, neboť Bůh dal pravdě zuby – čili: ideovější přežije). Ve sféře života animálního vraždou prostou, ve sféře života kulturního vedoucí k hierarchii individuální, ve sféře života uměleckého, duchového k hromadění složky druhé, intelektu, složky ve smyslu kontinuity citové protiživotní a záporné.

Způsob vyřazení se maskulina jest způsob přemožení a překonání určitého kvanta citového, shrnutí jeho v jednotku a samosprávný celek. Gestem a způsobem, jímž se „umíralo“ – se po šťastném sesynthesování odtrženého kvanta vraždí.

Protože nedovedou zemřít, umírají stále Oblomovové, ne proto, že nedovedou žít, neboť muž a smrt jest jedno.

Ve sféře života prostého jest úkolem feminina zabezpečení kontinuity rodové, úkolem maskulina obrana a výboj. Utkáním se obou jest láska, hlas bytosti budoucí, prosící o početí současně v obou srdcích. Kdo neprosil, není.

Ve sféře umění vede femininum k mystice a „nekonečnému“, maskulinum k praktickému zužitkování „konečného“ intelektu, karikatuře. Ale upaluje-li očistný plamen intelektu všecky výhonky feminina směřující k pikanterii na straně jedné a hysterii na straně druhé – a svlažuje-li opět femininum jeho žár, aby nepřiškvařil společné dílo a nepřeskočil ku grotesknímu posměchu nad veškerou kontinuitou citovou – čili uchopí-li se umělec oběma rukama obou, ocitne se po nadzemské i podzemské pouti zrovna v milé současnosti tváří v tvář kalendariu visícímu na zdi s datem příslušného dne; jeho napětí, ač nehybné, vede k zvýšenému pocitu bytí.

Vzájemné relace obou složek tvořily vždycky podstatu všeho umění – neboť medituující Faust není hrdinou svého dramatu, jest pouhým divákem, chorem, tyčí, kolem níž otáčí se a tančí Markétka, krajní nevinnost a naivita, a Mephisto, krajní pojem prazkusenosti a intelektu; stejně v architektuře nevytvoří stylu ani konstrukce, směřující přímočaře k hygienickému a praktickému využití prostoru, ani zbožnost mystikova, budující pomyslné sacerdotální pomníky své touhy – ale relace obou, jíž jest křivka.

*

Všecky kultury a civilisace postavily dnes mrtvé pomníky odvěkého tance lásky a vraždy a nebylo by ani Alšovo dílo dokumentem naší odlišnosti, jenom ušlechtilost a čistota těchto relací nemá nikde příkladu, neboť ta vězí ve veliké distanci obou složek, kterouž určuje síla lásky.

Krajní poly obou vidíme na příklad v panenském snu kresby: „Pásla panenka páva“ – a pak v četných čertech sprážených pekelným ohněm, tančících tvrdým kopytem na kamení vyschlých řečišť a slují.

Roztržení obou v „Sirotku“; tragika těchto listů nespočívá v příběhu samém, neboť pak by nás stejně dojímala lokálka o opuštěných sirotkách – ale v tom, že zde skutečně „umřela matka“ – oživující proud zaveden jinam – a zbývají jen rozervané břehy linií – nezatvrzených syntesou (pak by byl učil nás „zbíjať“ – což není naším úkolem).

Spontánní projev obou, kdy unisono, rukou společnou, budují novou bytost, lásku, „styl“, vidíme v kresbách i atmosféře kreseb svatých Václavů, jež tudíž nejsou obrazem naší minulosti, nýbrž budoucnosti, proroctvím, jež, i kdyby nakrásně došlo uskutečnění co stylový způsob českého umění – nedostoupí po dohlednou dobu vyšší mety, nežli ilustrace (třeba velkého formátu) – nepoštětilo-li by se, opět, jako na počátku, roztrhnouti obě složky, čili zvětšiti nepřátelství mezi mužem a ženou, až by přeskakovaly z obou polů delší jiskry a nádhernějšího záření; neboť toto nepřátelství není účelem, leda morálce poněkud podkasané, nýbrž prostředkem, aby se kmen národního cítění rozkošatil divergentně – nežli nadejde doba poslední, kdy oba poly neodtrhne nikdo – a ony vyženou jednotným proudem, jenž jako mladý mráz, trhající na střeše tašky, zničí snad několik lidských srdcí, ale sveden do kamene sochařova a architektova rozpukne v květy národního umění českého, odlišného od všeho ostatního tak, jako dnešní čára Alšova, sytá láskou i krví, něhou i smrtí liší se od grandseigneurského espritu linie Rodinovy.

Tolik o spontánnosti v projevu obou složek u Alše. Jsou obě odděleně, rej loučí-

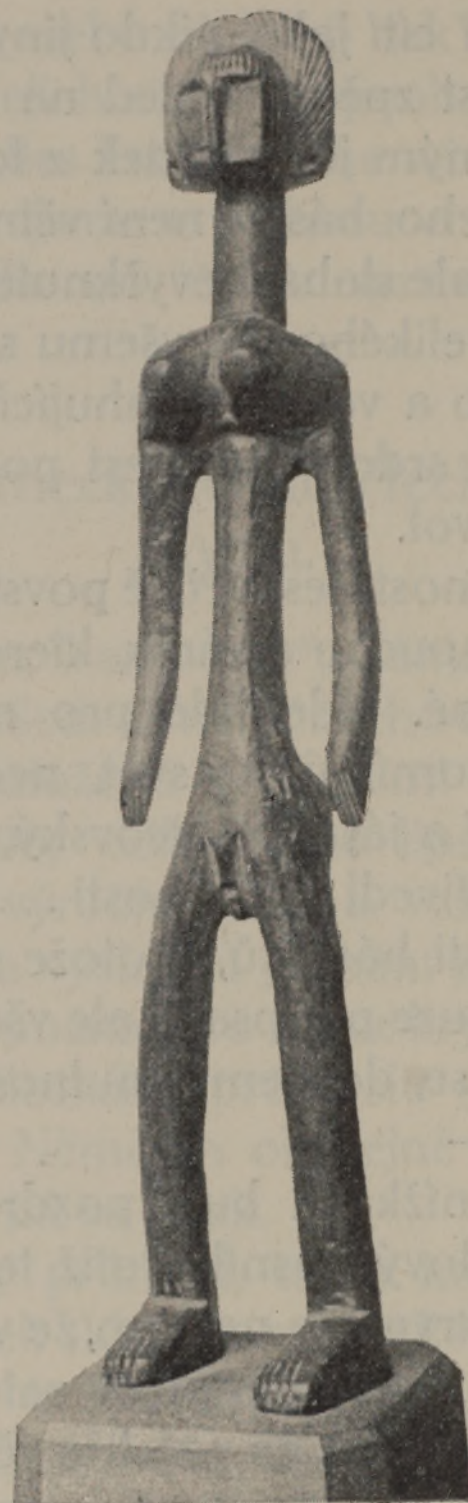
cích se laštovek, vzdušný tanec, splétající se v takřka optický zjev našeho českého světa, minulého, přítomného i budoucího, abychom tímto způsobem viděli stále všecko okolo sebe, od lásky princů a princezen až po ony chalupníky a strejdy, kteříž přišli domů, chytli ženu a tančili s ní maděru.

Dorostlí současníci tuší ovšem Alšovou velikost, dávají spontánně a jednomyslně, co mají nejlepšího — ale — budiž doznáno, společně s ním — želí, že nebylo mu dáno vytvořiti monumentálních fresek; — nezapomínejme ale, že všecky, jež známe, pokud nespolehají na tradiční bezpečnost renaissanční komposice, nejsou mnohem více, než zvětšenými ilustracemi — že veliká komplikovanost nitra moderního člověka radí k prozatímnému uspořádání tenkou sondou ocelového pera — že veliká distance obou krajních polů vyžaduje veliké intensity súčasněných energií — aby vznikla pouhá ilustrace — a nakonec, že štika oprýská anebo se konservuje.

Nenáleží polemisovati s nikým, kdo vidí v jeho světcích výraz skepse, s nikým, kdo pokládá jeho umění za prostinké, s nikým, kdo pokládá i jeho smrt (u příležitosti šedesátých narozenin) za roztomilou — neboť roztomilý jest pouze p. kritik —; nenáleží také rozhodovati o tom, byl-li si Aleš své velikosti vědom, čili nic — ale k jistému soudu dospěti můžeme z jeho listu k mládeži — v němž prosí, aby prací a láskou dospěla k oněm ideálům, jichž dosíci nám nebylo dáno. Jeho dílo jest zaseto, ale ovoce ovšem ještě nevidíme — neboť kdyby všecka dnešní maskulina dovedla unést ve zdraví a humoru všecku sumu bolesti a smrti našich dědů, ukutých v rneč intelektu — a všecka feminina tíhu jím shrnuté něhy a pokory — pak naše země počne roditi svaté Václavy. Než, byť i dorostlí současníci nevzali posledního poučení z jeho díla — stále zbývá z velké míry naděje, že alespoň dětská srdce jsou dosti měkkým materiálem, jež by jeho arabeska rozlomila jako chléb na ony dvě půlky, z nichž jedna patří vlasti a druhá Míne — jedna současnosti a druhá kontinuitě citové. Otcovský příkaz Alšův nosí si jeho vnuci už dnes pod ramenem v slabikáři — naučí-li se mu také kromě násobilky a jiných pro život důležitých zástojů, může na tomto čtverci uprostřed Evropy, největším to městě na kontinentu, vyrůst homogenní pyramida národní kultury, jejíž osu, jednotu víry a hranice, dostřel touhy — rozesel v tisících drobných disposic Aleš český a monumentální.

Řezané sošky.
Z ostrovů Velikonočních.
Sbírka Brummerova, Paříž.

Řezaná soška.
Ze Sudanu.
Sbírka Brummerova, Paříž.

K r o n i k a a p o z n á m k y

Der Jüngste Tag.

Nakladatelská firma Kurt Wolff v Lipsku, která vyznačuje se vydáváním děl mladých umělců (vydává díla Eulenbergova, Werfelova a j.), nyní uvedla v život edici „Der Jüngste Tag“, jež přináší díla autorů Wer-

fela, Hasenclevera, Kafky, Ehrensteina a jiných zástupců německé moderny. Této knihovně předesílá Franz Werfel předmluvu, která zasluhuje pozornosti, a proto z ní části vyjímáme:

„— — — Nový básník jest nepodmíněn tím, co předcházelo, pro něho není remini-

science, neboť cítí jako nikdo jiný, jak bezpodstatný jest zpětný ohled na literaturu, jak nepotřebným jest požitok z tónů. Uvědomí si, že jeho báseň není větným obrazem v knize, ale slabá, nevyřknutelně jemná kapka jeho velikého, ke všemu soucitného a obráceného a ve vše zasahujícího života, záblesk jeho srdce, jímž jest pocíten sám chvějící se život.

Jeho povinností jest věčně povstávat, daleko hlásati jsoucno a zánik, které jest nám všem společné. Kde lidé pro nedostatek kauzality zapomínají na svět, nechť se pozdvihne svěží a jášající, otcovský, aby opět nekonečné přivedl k platnosti . . . Zmizí otázka ješitnosti básníků, protože v něm nic nevznikne pouze pro psaní, ale všechno bude odevzdáním se, dobrem a nutností.

— — — — —
V těchto knížkách buď pozdraven skutečný, opravdový básník, totiž ten, kdo se po hodiny zakrvácuje nad tím, že výraz, realisace již jest znejasněním a zatemněním.

Jsme přesvědčeni, že v těchto větách jsme stvořili jenom Idol. Neodvažujeme se tvrditi, že v našich knihách nalezneme tento vznešený útvar . . . I když se zde neobjeví vždycky genius, budiž zde poskytnut pohled na blízký temperament a radosti a bolesti opravdového naturellu. Život každým okamžikem nově počíná — nechť nás zapomenouti na literaturu!!“

Tato slova jsou krásná svou vážností i etickým názorem na básnické tvoření, kterým autor ohraničuje a určuje novost, která se rodí. Jako zajímavý zjev pozorujeme, že nevyskytují se v nich do budoucna nějaké předpisy formální (volný verš atd.), které nemají místa, jestliže se původ nového básnictví čerpá z opravdových hloubek lidského nazírání.

Frant. Langer.

Giovanni Papini: Un uomo finito.*

„Není to umělecké dílo, nýbrž zpověď sobě a ostatním,“ praví Papini v poslední kapitole svého nového obšírného díla. Ne-psali bychom o tomto kuriosním svazku, kdyby nebylo mimoliterárních příčin, jež činí knihu Papiniho pozoruhodnou. Giovanni Papini, jenž do svých třiceti let vydal již asi deset knih, může platit za školní exemplum poslední literární generace italské. Na třech stech stránkách, na nichž popisuje se zevrubností příliš pretenciosní svůj duševní růst a literární vývoj, nebylo by samo o sobě mnoho zajímavého; ale vývoj Papiniho je právě ve velké míře typický. Jako Papini, tak se vyvíjela, tak smýšlela generace, jež působí v mezinárodním literárním světě tolik hluku, že nelze ji prostě ignorovat.

V Papiniho „Uomo finito“ máme několik dokumentárních momentů, jež budou vítány budoucímu historikovi krise, jež na přelomu dvou století zachvátila celou kulturní Evropu a z níž počátky nového, dnešního umění byly prvním krokem k osvobození. Papini vyrůstal ve falešném titanismu; má plány světoborného dosahu, v patnácti letech chce sepsati jakousi universální kosmografii, odtud přejde k plánu velikého komentáře bible, odtud zase k úmyslu sestavit velikou historii románských literatur atd. Dedukce, jež vyplývá pro celou generaci, kterou Papini zastupuje, je asi tato: Hnala se po velikých cílech s malou přípravou; proto vyplývala tolik energie nadarmo.

V podrobných kapitolách se vypisuje, jak z dětských plánů dospíval autor k vážnému studiu filosofie a literatury, jak se účastnil novoitalského literárního hnutí a nabyl jisté

* Pubblicazione della „Libreria della Voce“. Quaderno XVIII.—XIX. Gennaio 1913. Lire 3.50.

váhy a popularity. Poslední nervosní kapitoly jsou opět typické: Třicetiletý autor musí se již bránit proti nové generaci, ještě mladší, pro kterou je Papini i jeho vrstevníci pouze „materia di storia e di valutazione“. V této překotnosti, jež nedovolí jedné generaci, aby uzrála, neboť sotva vystoupí, má již proti sobě nejen staré, vůči nimž jest v pohodlné pozici nezodpovědných frondeurů, ale i nejmladší, kteří brzy ztrácejí víru v její program; v této překotnosti je také kus vysvětlení, proč je literatura futuristů a jim příbuzných frakcí tak nervosní, nehotová a nedozrálá. Ideje samy nejsou vinny; ale není prostě kdy myslit na jejich zakotvení, když se jednou rukou boří staré předsudky a druhou se již musí bojovat proti frondě nejmladších.

V knize Papiniho najdeme klíč i k jiným nepochopitelným zjevům, jimiž nás Itálie překvapila v posledních letech. Přehnaný nacionalismus a politické zpátečnictví při veškerém zdánlivém radikalismu, glorifikace války, pokus o italský regionalismus, tyto stinné i světlejší stránky, jimiž se manifestuje futurismus v italském veřejném životě, vykládá Papini ze svého vlastního vývoje dosti pragmaticky a věrohodně.

„Není to umělecké dílo“, napsal Papini na konci své třistastránkové konfesse; tato reserva je zcela na místě. „Un uomo finito“ je literárně velice slabá kniha a jen její dokumentární význam ji zachraňuje. Tolik prázdných, nic neznamenaajících a zbytečných slov, kolik je jich v Papinim, nenajdeme tak brzy jinde. Ale při tom je si Papini vědom, co tvoří hodnotu stylu. Co chválí na toskánských klasikách? „Niente fronzoli, niente enfasi, nessuna trina inutile, mai cattivo gusto o fiacchezza —“ (Žádné cetky, žádné emfáse, žádná zbytečná hrana, nikdy

špatný vkus nebo slabost) tak charakterizuje dobře jejich styl. Schopenhauer to řekl kratčeji: „Alles Entbehrliche wirkt nachteilig“. Leč jak jsme v pathosu a emfasi Papiniho daleko od těchto správných principů!

G. Winter.

Obraz německého uměleckého průmyslu.

„Deutscher Werkbund“, známá velikolepá organizace všech sil německého uměleckého průmyslu, založená vedoucími duchy a umělci v 1908, odbýval na lipské výstavě právě svůj výroční sjezd a valnou schůzi. Z průběhu a výsledků jednání jeho lze sledovati a rozpoznati, co vše se kryje pod rozvojem uměleckého průmyslu (a architektury), který Němcům obyčejně velmi závidíme. Věc má se jinak.

Umělecký průmysl, tento nový myšlenkový zárodek sklonku evropského XIX. století vybuchel v Německu několika silnými uměleckými individualitami v ozdravující výbojný směr, rozrývající a burcující tehdejší ustrnulý stav staré dožité kultury. Z úzkého výlučného uměleckého směru stal se nyní již umělecký průmysl (ani ne po deseti letech) součástí široké, obecné, a ovšem jím zúrodněné, nové kultury, stal se anektovanou národní potřebou, lidovým konsumem předepisovaným i žádaným. Požadavky a zásady, s nimiž přišel, jsou všeobecně přijaty a staly se opět obecností a — průměrem, tedy tím, proti čemu kdysi bojoval. Zároveň vlilo se do něho mnoho chabých sil, opakovačů a chudých nebo pokazených duchů. Že byli tito všichni (jeho dřívější oponenti) získáni a přesvědčeni, vzbuzovalo zpočátku radost a jásot, poněvadž zdálo se to být vítězstvím. Ale tito nově

získání, tato šíře proudu, vnesli do hnutí uměleckého průmyslu opět to, proti čemu bylo bojováno: změlčení, laxnost, chabost, průměrnost. Toto posunutí obecného průměru, nemá-li býti škodou, může být vyvažováno vždy jen tím, že v předu vedení činí se další náskoky, nové výboje, a určují se vyšší cíle. Tyto však právě německému uměleckému průmyslu se nedostávají. Průměr dostihl vůdce, vůdcům chybí energie ku dalšímu předstižení. A to je, co o německém umění dekorativním (a architektuře) dávno víme: že tento národně zajisté blahodárný, široce rozlitý proud není více uměním živým, ale že je to éra po stránce ducha spíše rozkladu se blížící než dalšímu růstu; neboť jí chybí předbojné, stále pučící síly. Vidíme také již, jak v Německu patrna je vždy více bezradnost, tápání, únava, opakování myšlenek a opět — sahání ku starým slohům.

Toto stadium bylo také rozpoznáno na několika kritických stranách v Německu a

problesklo v referátech odborných listů. Znělo to v trpkém přiznání, že Werkbund sice členstvem početně nesmírně vzrostl, že se stal však oficielním a že se neobjevily žádné nové hybné myšlenky; že bylo opakováno, byť i dobře a z mnoha úst, co před tím bylo již dobře známo a uskutečněno. Jedinou pobídkou — cítilo se — je příští veliká výstava Werkbundu v Kolíně n. Rýnem (1914), jinak by hrozící stagnace již již nastala. Jaká to situace! Francouzi připravují se a burcují k mezinárodní výstavě dekorativního umění v Paříži (1916) přestrašení německým uměleckým průmyslem, znajíce jej jen z jeho šíře a povrchu a neprohlédnuvše jeho nikoli průměr, ale průměrnost; Němci pak, davše podnět k tomuto měření sil a rozběhnuvše se k němu velmi domýšlivě, dnes cítí, jak mnoho bude třeba nappnutí síly, aby vydrželi až do Paříže a aby vydrželi s vírou v sebe.

Pavel Janák.

H. Obrist: Květináč.

Známa Nemesova sbírka byla rozprodána v aukci v Paříži. Jejím těžištěm bylo 12 obrazů Grecových, pro něž se stala zvláště slavnou, vedle těchto pak obsahovala díla Delacroixova, Manetova, Renoirova, Cézanneova, ze starých pak Rembrandta, Rubensa, Tintoretta atd., tedy soubor řízený určitým hlediskem. Německo zajímalo se velice o aukci, podařilo se mu však získati jen velmi málo. Za všech 12 obrazů Grecových docíleno bylo sumy 1,011.000 fr., zajisté nepřiliš vysoké; jedna „Hlava“ byla dokonce prodána již za 35.000 fr. Naproti tomu moderní mistři docílovali relativně vesměs vyšších cen, zvláště Cézanne a ještě více Corot.

Ve Francii je již připraven k parlamentnímu projednání zákon o podílu autora-umělce na stoupající kupní hodnotě jeho děl. Má se tím umělcům zabezpečiti alespoň jakási kvóta z vyšších cen, jež dílo na trhu docílí. Francouzská předloha navrhuje, aby autoru (nebo dědicům) připadala 2% prodejní ceny a sice až do 50 let po jeho smrti. Také v Německu se touto otázkou již zabývají a byly publikovány určité návrhy.

Doplňkem k situaci německého uměleckého průmyslu, o níž zmiňujeme se v kronice t. č., jsou i dvě poslední události z vídeňského dekorativního umění. Jednak byl založen rakouský Werkbund a sice došlo k tomu právě z podnětu příprav ku kolínské výstavě 1914. Ve Vídni nedávno také byla již pozorovatelná stagnace a únava; poslední dorost Wagnerovy školy klesal v kvalitě produkce vždy níže a níže, zpronevřoval se zásadám školy, aniž by však věřil a našel si nové, škola Hoffmannova žila sotva jen z díla svého učitele. Bylo cítiti všeobecně, že se nedostává nových výrazů formálních, protože ochabuje energie tvoření. Vídeň tak vlastně narazila jen jednostranně a jen na některé nové výrazové hodnoty naší doby, k dalším nemajíc sil. V tomto okamžiku působilo jako osvěžení a okamžité probrání se z mrákoť — že Německo, propadajíc možno-li ještě většímu nedostatku myšlenek — všímalo si více a počalo přejímati mnohé z Vídně a pak — úspěch, jehož vídeňské tištěné látky pod jménem starovídeňských letos v modě docílily. (Jdeme jinak vlastní cestou a nemají pro nás tyto stavy

a události přímého významu; než zmiňujeme se o nich, že jsou to jisté zůstavší okraje a zbytky, řekněme mýlky vývoje.) Pokud se týče tohoto uznání mody, bylo zvláště lichotivým, že byla to moda samotné Paříže, jež látek použila; a v tom je právě zase celá trpkost fakta pro Němce i Vídeň: byla to Paříž a Poiret, jež dovedli jistými relativními hodnotami uskutečnit a daleko překonat to, oč se pokoušel německý „Reformkleid“ a Vídeň. Nyní Vídeň, přeceňujíc své možnosti, přišla na myšlenku, že by snad tedy nyní bylo možno tvořit modu — ve Vídni. Utvořilo se zvláštní komitě „Jungwiener Mode-Komitee“ ze žurnalistů a umělců, jež obralo si za úkol stvořiti vídeňskou modu. Komitě vypsalo ihned soutěž výslovně na návrhy kostýmů (do 12. července t. r.) s cenami úhrnem 6000 K.

Reprodukuje při článku Zd. Kratochvíla dvě krásné Alšovy kresby, nalezené v jeho pozůstalosti a děkujeme za svolení jeho rodině. Alšovo záhlaví vyňato je z břez. čísla „Květu“, jichž redaktor p. Vl. S. Čech dovolil nám, abychom je reprodukovali v U. M. - Svolení k reprodukci plastiky Picassovy (hlava ženy) podařilo se nám získati od nakladatele Vollarda v Paříži. Snímek pořízen byl dle bronzového odlitku z majetku p. dra Vinc. Kramáře v Praze-Smíchově. — Fotografie prací Herrmanna Obrista byly nám laskavě zapůjčeny autorem; z nich fontána, poslední jeho dílo, nebyla dosud nikde reprodukována. — Článek o Obristovi přineseme v příštím čísle.

FRANTIŠEK TSCHOCHNER ZÁVOD ŽELEZÁŘSKÝ

stavební a nábytkové kování, nástroje jen Ima
jakosti,
fournýry, lišty, fošny, řezbářské, soustružnické
zboží, mořidla, laky, jakož i veškeré potřeby
na rakve

PRAHA II., VODIČKOVA UL. 15
(Hlávkův palác.)

SKUPINA A UMĚLECKÝ MĚSÍČNÍK

mají svoji kancelář a administraci od nyní v nové místnosti v krámě

Praha I., Veleslavínova ulice 5.

Tamtéž stále vyloženy jsou obrazy, grafiky atd., jakož i časopisy nového umění.

Veselý koutek V.

Lekce z kubismu čili „Nechápavý abonent“ aneb potrestaný zvědavce.

Nedávno v „Národních Listech“ uveřejněn byl tento inserát:

**Hledám výtvarníka
nebo
výtvarného kritika**

kteř by mně spolehlivě vyložil nové umělecké proudy v českém a cizím malířství, respektive naučil mě luštití žarady po-
sledních čísel

Volných Směrů a Uměleckého Měsíčníku

Ovládám vedle mateřštiny uspokojivě dva světové jazyky, jsem ochoten v případě potřeby absolvovat ještě nějaký **další jazykový kurs.**

Honorář dle ujednání.

Lask. nabídky do administrace tob. listu. pod znač. „Nechápavý abonent“.

X333

Nechtěl by se přihlásit pan inserent pod značkou „K. B. M.“?

Kdyby to učinil, bylo by mu možno udělit tyto lekce z kubismu:

**Petříkova
vinárna
v Praze I.,
Perštýn, č. 5.**

Výběr dobrých přírodních vín. Dostaveníčko umělcův a literátů.

Hotel
**Arcivévoda
Štěpán
PRAHA,**
Václavské nám.,
velkokavárna.
Haunera nást.

Vzhledem k malému počtu zbylých výtisků I. ročník Uměleckého Měsíčníku lze obdržeti v administraci za zvýšenou cenu K. 20' — .

Lekce I.: a) Obličej srovnává se do plochy.

b) Ztráta emblemů národní příslušnosti.

Stavební a nábytkové
truhlárství, strojní vý-
roba dveří a oken

**VÁCLAV
HANUŠ**
PRAHA II., Marian-
ská ul. č. 4 proti »Ná-
rodním Listům«
nabízí práce všeho druhu
do oboru toho spadající ve
vkusném, důkladném a lev-
ném provedení.

Umělý kámen

pro celé fačady i detaily těchže, práce sochařské a
štukatérské provádí umělecko - průmyslové atelier

Jindřicha Čapka, Praha I.,
Veleslavínova 95 – Telefon 5017.

Vzorky umělých kamenů stále k volnému prohléd-
nutí. Práce figurální prov. ak. sochař M. Kocourek.

Práce
malířské

provádí
**FRANTIŠEK
ZATOČIL,**
malíř,
Praha-Kr. Vinohrady,
Kollárova ulice č. 15.

Neuzavírejte žádného pojištění, aniž byste požádali o rozpočet „Pojišťovací
kancelář Karel Gutfreund, ve Dvoře Králové n. L.“

Lekce II.: a) Přitěsnění též ostatních údů do jehlance
a pyramidy.

b) deformace vnitřní prapodstaty.

Lekce III.: Natáčení dle nejrůznějších os a organisace
malířských kubusů dle volených směrů.

Lekce IV., morální: Nehledíme ani tak na honorář
jako na dobré zacházení.

Z Á B A V N Í P O D N Í K
„M O N T M A R T R E“
PRAHA I., ŘETĚZOVÁ ULICE.

ZAČÁTEK V 10 HOD.

VSTUP JEST VOLNÝ.

FILIP KAUFMANN

TOVÁRNÍ SKLAD

KOBERCŮ, ZÁCLON, LÁTEK NÁBYTKOVÝCH, CVILINKŮ NA ŽÍNĚNKY, VEŠKÉ-
RÝCH PŘEDMĚTŮ A POTŘEB PRO ČALOUNÍKY A TOVÁRNÝ NÁBYTKU

PRAHA II., JINDŘIŠSKÁ 3, PALÁC GENERALI TELEFON 2565

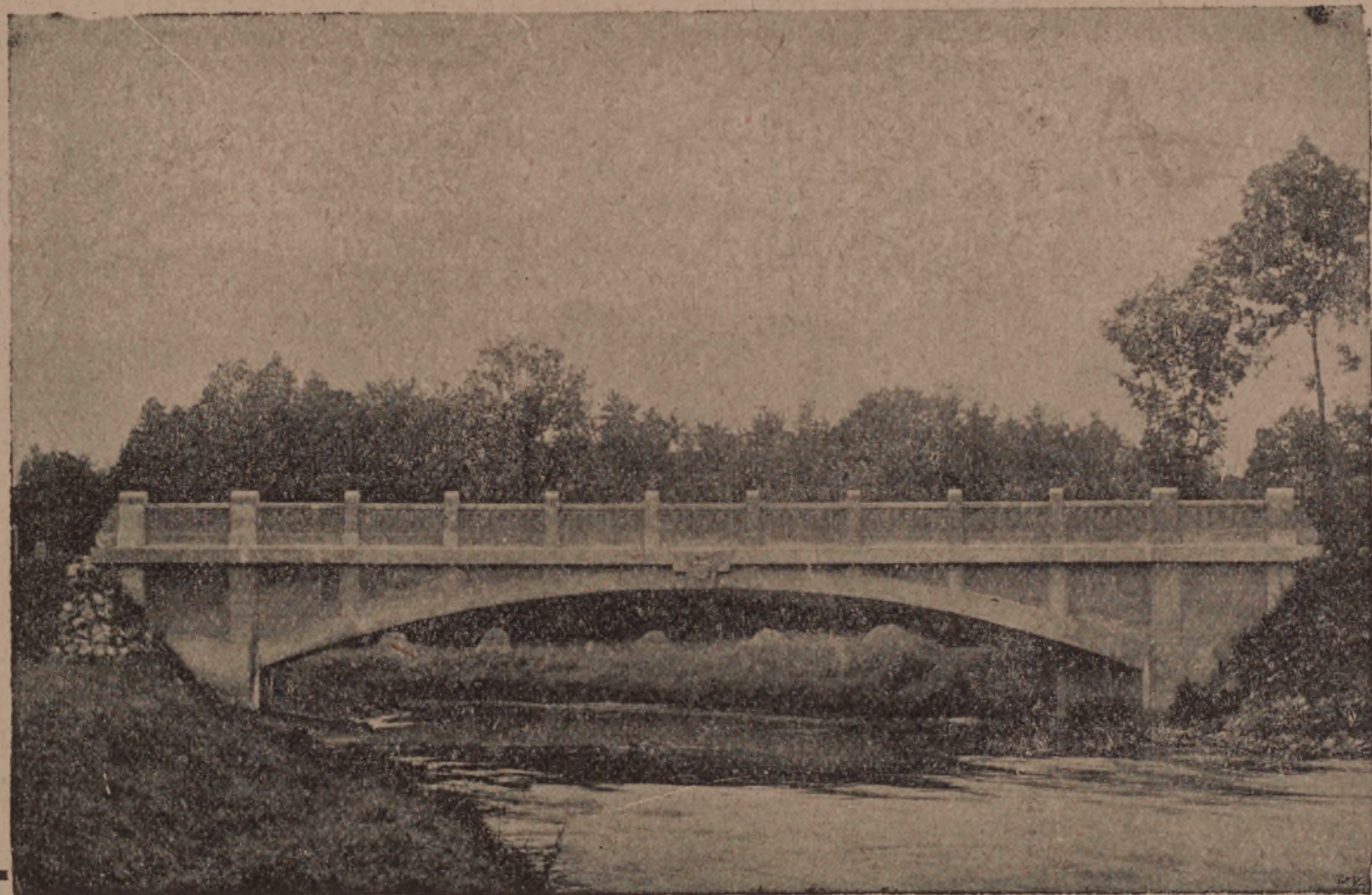
HRŮZA A ROSENBERG

PRAHA

TELEFON 1732

OLOMOUC

DLOUHOLETÉ ZKUŠENOSTI! NEJLEPŠÍ REFERENCE
ČETNÁ PROVEDENÍ! NEJKRATŠÍ DOBA STÁVEBNÍ!
STROJNÍ POHON! — NÁVRHY A ROZPOČTY NA
VŠECHNA PROVEDENÍ STÁVEBNÍ!

PODNIKATELSTVÍ BETONOV. STÁVEB
A TOVÁRNÝ STÁVEBNÍCH VÝROBKŮ. —
PRÁCE ŽELEZOBETONOVÉ A BETONOVÉ